Rozdíl služebního poměru veřejnoprávního a soukromoprávního. Veřejnoprávní služební poměr jest svou vnitřní povahou poměrem mocenským. Zaměstnanec, vstupuje do takového poměru služebního, dává se svému zaměstnavateli k disposici, stává se článkem jeho správního organismu a béře na se stupňovanou povinnost býti činným ve prospěch veřejných účelů zaměstnavatelem jeho sledovaných. Jde o poměr právní. Z toho plyne, že obsah jeho nevyčerpává se pouze v služební moci na straně jedné a v služební povinnosti na straně druhé; služební moc zaměstnavatele je právně omezena, a omezení tomu odpovídají na druhé straně určitá práva zaměstnancova. Hranice, kam až sahá ona sféra, v níž zaměstnanec je pouze článkem v správním organismu svého zaměstnavatele a úplně podřízen jeho služební moci, dány jsou v prvé řadě zákonem. Obsah a rozsah služebních povinností zaměstnance je tu především vymezen zákonným oborem působnosti zaměstnavatele. Jenom pro tyto zákonné účele jeho dal se mu zaměstnanec k disposici; co do tohoto oboru působnosti nespadá, může býti předmětem jeho služební povinnosti. Pokud zákon nad to ještě zmocnil se také úpravy toho kterého služebního poměru a vymeziv vzájemné vztahy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem, garantoval tomuto vůči zaměstnavateli určitá práva ať už povahy materielní či jiné, má služební moc zaměstnavatelova v této zák. úpravě své nepřekročitelné hranice. V mezích takové úpravy zákonné je pro vymezení dosahu služební moci směrodatný akt, kterým služební poměr byl založen, event. upraven. Zaměstnanec je povinen konati zaměstnavateli služby jenom v onom oboru, pro který se mu podle ustanovovacího aktu dal k disposici. A na druhé straně pokud zaměstnavatel buďto v ustanovovacím aktu anebo později ať generelně, ať individuelně upravil hmotné poměry zaměstnance anebo stanovil meze, nad které na pracovní síly jeho nároku činiti nebude, je tím vázán a nemůže pozdějšími úpravami služebního poměru zaměstnancova do práv jemu takto přiznaných bez jeho souhlasu zasahovati.

(Nález Nejv. spr. soudu z 19. června 1925, č. 12.270.)

V úpravě služebních poměrů u státu a jiných komunálních svazů rozlišují se zásadně dvě kategorie zaměstnanců: jednak zaměstnanci, kteří ustanoveni jsou na místa, jež ve vnitřním ústrojí dotčeného svazu zřízena jsou jako relativně trvalé objektivní instituce pro výkon určitého souboru funkcí onoho svazu, a vůči osobám k výkonu oněch funkcí povolaným mají samostatně trvání, jednak zaměstnanci ostatní, u nichž je služba spojena toliko s jejich osobou a postrádá pevného systemisovaného podkladu. Jenom zaměstnanci první kategorie ustanovením ve službách svazu stávají se články jeho služebního organismu a splývají s ním v jeden celek, takže služební poměr jejich důsledkem zvláštní právní povahy zaměstnavatele jako nositele veřejné správy a moci služební ovládán je právem veřejným. Naproti tomu zaměstnanci druhé kategorie, zvaní obvykle »smluvními, na smlouvu«, zůstávají mimo organismus svazu a jsou vůči němu osobami cizími, samostatnými, které toliko na základě soukromoprávní smlouvy služební vykonávají pro něj určité smluvně vymezené práce.

(Nález Nejv. spr. soudu z 18. října 1922, č. 14.799.)
